
VRIJ VAN VREEMDE MACHTEN

Gesprekspapier over Marcus 5:1-20

We gaan verder met het verhaal van de grote omwenteling die sinds de komst van Jezus Christus in deze wereld gaande is en waarvan Marcus ons het begin vertelt. De vorige keer hebben we gezien dat de beweging die ontstond rond Jezus revolutionair was: voor het eerst ontstond er een beweging waarvan de deelnemers de diepste problemen van deze wereld niet alleen bij anderen lokaliseerden, maar die erkenden zelf ook deel te hebben aan de problematiek. De beweging was nog bijzonderder omdat de leider van deze beweging, Jezus, de verantwoordelijkheid voor het onrecht in deze wereld niet op anderen afschoof, maar juist op zich nam. In een wereld waarin kwaad en onrecht een onontwarbare knoop is, treedt er eindelijk iemand naar voren die zegt 'Het is mijn schuld!'. Wonderlijk genoeg blijkt Hij juist degene te zijn die geen deelheeft aan het onrecht van deze wereld, maar het feit dat er iemand verantwoordelijkheid gaat nemen biedt geweldig veel hoop. De knoop van het kwaad wordt ontrafeld.

Lees Marcus 5:1-20 en noteer wat je opvalt.

KARAKTERISTIEK VERHAAL

We maken vandaag een sprong in het verhaal dat Marcus vertelt en gaan luisteren naar een bijzondere gebeurtenis. We lezen in het verhaal van vandaag hoe Jezus een man bevrijdt die door een onreine geest – een demon – bezeten. Marcus neemt de tijd om dit verhaal te vertellen en dat is opvallend. We kennen Marcus als een schrijver die er niet omheen praat en snel to the point wil komen. Juist daarom is het zo bijzonder dat hij bij dit verhaal rustig aan doet.

Ik denk dat hier maar één reden voor is: Marcus heeft geproefd dat wat hier gebeurt niet maar een incident is, maar karakteristiek voor Jezus' werk in deze wereld. Dit eigenaardige verhaal brengt ons bij de kern van Jezus' missie. Daarom is dit verhaal ook een goed punt om bij stil te staan als we op zoek zijn naar wie Jezus precies is. Ik ga het proberen uit te leggen.

Marcus begint met de opmerking dat Jezus en zijn leerlingen aan de overkant van het meer aan kwamen. Er is iets bijzonders aan de hand met die overkant van het meer, het is namelijk niet-Joods gebied. Aan de overkant van het meer wonen nauwelijks Joden en de bevolking heeft eigenlijk weinig op met het Joodse geloof. Dat zie je bijvoorbeeld ook goed aan de kudde varkens die vrolijk staat te grazen. In Israël, waar varkens onrein werden beschouwd, zal je die niet gauw tegenkomen.

Wat we niet gelezen hebben is dat daar een flinke storm aan vooraf was gegaan (Marcus 4:35-41). De leerlingen hadden angstig in de boot gezeten, overtuigd dat hun laatste uur geslagen had. Maar Jezus had met een paar simpele woorden de wind tot zwijgen gebracht. Nog bevend van angst, zo stel ik me voor, zetten de leerlingen voet aan wal aan de overkant van het meer.

Jezus gaat dus voor het eerst tijdens zijn werkzame leven buiten de grenzen van Israël. Hoe zal dat gaan? Nou, niet best, want ze zijn nog niet uit de boot gestapt of 'meteen' komt er een man die door een onreine geest is bezeten vanuit de grafspelonken Jezus tegemoet. Het is alsof de duivel zelf Jezus al op staat te wachten en hem er alles aan gelegen is om te voorkomen dat Jezus voet aan wal krijgt. Vergelijkbaar met de Duitsers die wisten dat als de geallieerden in juni 1944 een bruggenhoofd zouden krijgen in Normandië alles verloren zou zijn.

Als je deze drie dingen bij elkaar optelt – de storm op het meer, die niet-gelovige, niet-Joodse wereld en de bezeten man die Jezus op staat te wachten – dan zie je iets terug van wat ik bedoelde toen ik het had over

de karakteristiek van Jezus' werk. In dit kleine verhaal zie je als in een miniatuur het grote verhaal van Jezus terug: hij kwam deze wereld binnen, maar van meet af aan heeft hij te maken met machten en dynamieken die willen voorkomen dat hij voet aan wal zet. De storm op het meer, en de bezeten man op de oever staan symbool voor een wereld die met het verhaal van Jezus niet van doen wil hebben.

Vraag: herken je het beeld dat Marcus oproept van een wereld die vijandig staat tegenover Jezus? Vind je dat Marcus gelijk heeft, of overdrijft hij?

DE MAN EN DE WERELDPROBLEMATIEK

Laten we eens inzoomen op die bezeten man. Het is voor hem natuurlijk verschrikkelijk geweest om te ervaren dat je steeds meer de controle over je leven verliest en je een slaaf wordt van krachten die sterker zijn dan jij. Maar los van dit persoonlijke drama, is er in dit geval wel meer aan de hand.

Jezus vraagt hem naar zijn naam, en dan antwoordt de onreine geest: *Legioen is mijn naam, want wij zijn met velen*. Los van het feit dat dit nogal een ontmoedigende naam is – het is niet maar één demon, maar het gaat om vele demonen – zal er bij de hoorders van dit verhaal toch een belletje gaan rinkelen: “Legioen, waar doet dat ons aan denken? O ja, natuurlijk, aan die vreemde macht die ons land in de greep heeft en die met velen gewapend en wel door ons steden en dorpen marcheren.”

De naam van de demon legt een onmiddellijk verband tussen de persoonlijke situatie van deze man en de politieke situatie van die dagen. Zoals deze man bezeten is door een legioen aan demonen, zo is Israël bezeten door een vreemde machthebber.

Misschien wil Marcus dit ermee zeggen: in de individuele bezetenheid van deze man, balt zich de diepste problematiek van deze wereld samen. We leven als mensen in een wereld waarin we zelf niet de baas zijn, maar overheerst worden door krachten en dynamieken die onze kracht te boven gaan en ons vroeger of later kapot maken. Dat zie je aan deze man. Dat zie je aan Israël.

Maar is het vandaag nou zoveel anders? Dan denk ik aan persoonlijke verhalen van mensen die in de ban zijn van seks, drank, drugs, macht of geld, op zo'n manier dat ze er zelf aan onder doorgaan, maar ook anderen in hun val meesleuren. Iets wat op zichzelf genomen goed is, kan zo'n centrale plaats krijgen dat het overheersend en destructief wordt.

Maar, ik denk ook aan algemene verschijnselen: we zitten als maatschappij vast in een neoliberale consumptivistische cultuur van verlangen, waardoor we onmachtig zijn om daadwerkelijk iets te doen aan de diepe nood van deze wereld. Ik denk daarbij met name aan onze onmacht om op het gebied van duurzaamheid wezenlijk stappen te maken. We consumeren de wereld kapot, maar we kunnen niet anders, want de geest is uit de fles en we kunnen 'm niet meer bedwingen.

Vraag: Marcus laat in zijn verhaal doorschemeren dat we als wereld en mensen allemaal overheerst worden door vreemde machten. Herken je het beeld dat Marcus schetst? Bij jezelf maar ook in het algemeen?

EEN INWENDIGE STRIJD

De manier waarop Marcus de reactie van de bezeten man op Jezus beschrijft is overigens heel typerend. We lezen in vers 6 en 7 dat de man Jezus ziet, op hem afrent, voor hem neervalt en hem toeschreeuwt: wat heb ik met jou te maken! In deze vertaling zie je het niet goed, maar Marcus weet door zijn woordkeuze duidelijk de innerlijke strijd van deze man te vangen. Waar in onze vertaling staat dat de man neerviel, daar staat in de oorspronkelijke vertaling letterlijk dat hij *Jezus aanbad*.

Je proeft de innerlijke strijd van deze man: er is verlangen naar Jezus, naar vernieuwing, naar heling, maar tegelijk is er ook de diepe innerlijke weerstand. Iedereen die met een verslaving – groot of klein – worstelt (wij allemaal dus), herkent deze inwendige dynamiek: we willen wel anders, maar die van binnen zit er een weerstand die we vaak niet de baas zijn.

De bezeten man in dit verhaal dwaalt rond de grafspelonken aan de oever van het meer en daarmee laat Marcus zien: deze man dwaalt rond in het machtsgebied van de dood. Als je leven, als je wereld, als je cultuur wordt overheerst door vreemde machten en dynamieken, dan heb je geen toekomst. Dan is er eigenlijk geen hoop. Er is maar één hoop, namelijk dat je als mens, en dat we als wereld bevrijd worden van vreemde machten. Alleen dan kunnen we uit de schaduw van de dood naar voren treden de toekomst met hoop tegemoetziën.

Vraag: Marcus schetst de innerlijke strijd van de bezeten man. Herken je die strijd als het gaat om de grote problemen van deze wereld? Herken je de strijd ook bij jezelf?

JEZUS BEVRIJDT

“Onreine geest, ga weg uit die man”, had Jezus gezegd, en het legioen had de man verlaten om z’n intrek te nemen in een kudde zwijnen die zich als lemmingen in het ravijn hadden geworpen. Jezus bevrijdt deze man van zijn legioen aan demonen, en voor het eerst sinds jaren is hij vrij om zichzelf te zijn: *gekleed en goed bij zijn verstand* (vers 15).

Als Marcus het verhaal van de omwenteling die begonnen is met de komst van Jezus Christus vertelt, is een belangrijk aspect van die omwenteling dat Jezus de vreemde machten ontmaskert en van de troon stoot. Hij doet dat in de persoonlijke levens van mensen, zoals we dat hier zien bij deze man. De woorden van Jezus maakten deze man vrij en brachten hem bij z’n verstand.

Marcus schrijft het verhaal van Jezus’ omwenteling op, omdat hij gelooft – en in zijn spoor geloven christenen dat ook – dat waar mensen dat verhaal lezen en tot zich door laten dringen, zij op eenzelfde manier bevrijd kunnen worden van vreemde machten. Waar je het verhaal van Jezus leest of hoort, op je in laat werken, je erdoor laat grijpen en er vertrouwen aan geeft, daar gaat Hij zelf bezig om je vrij te maken. Daar maakt onderdrukking door destructieve krachten plaats voor vervulling door hoop en verlangen. Hoe dat gaat is niet helemaal in woorden uit te drukken, maar heeft met de bovenmenselijke werking van de Heilige Geest te maken.

De omwenteling van Jezus heeft echter niet alleen persoonlijke dimensies, maar is goed nieuws voor heel de wereld. Deze wereld is in de ban van machten en machtsdynamieken die menselijk gesproken nooit doorbroken kunnen worden. Marcus laat zien: maar juist dat is waarvoor Jezus gekomen is, om de hopeloosheid van de wereld te doorbreken en de machtsdynamieken die ons gevangen houden te doorbreken. In deze geschiedenis zien we iets oplichten van de toekomst waarin de wereld niet langer gevangen is, maar bevrijd.

Vraag: als je gegrepen wordt door het verhaal van de omwenteling van Jezus dan wordt je vrij van verstikkende machten. Herken je dit? Zo ja, herinner je nog het eerste moment dat je helemaal in de ban raakte van dit verhaal? Zo nee, wat weerhoudt je ervan om je te laten meenemen?

Vraag: Jezus wil de ook in de wereld bevrijdend aanwezig zijn. Praat er met elkaar over door of je dit in de wereld(geschiedenis) kunt aanwijzen.

TWEE MOGELIJKE REACTIES

We hebben gezien dat Marcus uitdaagt uit om stelling te nemen. Dit is wie Jezus is: wat denk jij ervan? Als je dit zo hoort over Jezus en zijn omwenteling: spreekt dat je aan? Wil je daar meer over weten? Of niet?

We zien twee mogelijke reacties in het verhaal. We lezen van de mensen uit de stad die bij Jezus komen en de man zien zitten, bij z'n volle verstand en gekleed en wel. We lezen dat ze door schrik bevangen werden. De man is genezen, maar toch zitten ze met angst. Angst voor wat? Een deel is in elk geval economisch gemotiveerd: die hele episode met de varkens heeft toch heel wat centen gekost, als dat een voorbode is van wat er gebeurt als Jezus aan het werk gaat, dan kiezen we eieren voor ons geld. Angst, dat alles opeens anders is en dat ze hun zekerheden moeten opgeven.

Je kunt ook anders reageren. De man wil niets liever dan bij Jezus blijven. Wat is het mooi als Jezus je zo geholpen heeft, niet? De man wil niet meer van Jezus los. Maar Jezus zegt: "nee, jij blijft hier, ik ga. Jij blijft hier en vertelt iedereen wat je hebt meegemaakt want ik moet in Israël nog grote dingen doen." Normaal gesproken zegt Jezus het precies andersom: kom achter me aan en praat er met niemand over. Nu zegt: Hij blijf hier en praat er met iedereen over.

Waarom? Omdat het heidens gebied is. Jezus gaat terug naar Israël om daar grote dingen te laten zien. Maar in heidens gebied komt hij niet meer. Toch blijft Hij hier wel een beetje: in deze man. Deze man stelt Jezus present in zijn omgeving. En is het niet opvallend? Van Jezus wordt iedereen bang, maar over deze man verwonderd ieder zich. Dit wordt de eerste zendeling. Dit is hoe Jezus aanwezig is in deze wereld. Door mensen die hebben ervaren wat Jezus voor hen heeft gedaan en daar over spreken met anderen.

Vraag: in welk van de personages in de verzen 14 t/m 20 herken jij je het meest? (Varkenshoeders, mensen uit de steden en dorpen, genezen bezetene)